

RECENZJE I OMÓWIENIA

Nowa Biblioteka
nr 4 (19), 2015

Katarzyna Taluć

Zakład Kultury Czytelniczej i Informacyjnej
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: tkat1970@o2.pl

**WŁADYSŁAW SIKORA : (MONOGRAFIE) / LIBOR MARTINEK. –
OPAVA : VYDAVATELSTVÍ A NAKLADATELSTVÍ LITERATURE &
SCIENCES, 2015. – 151 s. ; 22 cm. – ISBN 987-80-904126-9-9**

W październiku tego roku zmarł nestor zaolziańskich pisarzy Władysław Sikora – poeta, prozaik, jeden z autorów almanachu *Pierwszy lot*, wydanego w 1959 r., będącego pierwszym wystąpieniem grupy pisarzy manifestujących przełamanie dominującego anachronicznego, folklorystycznego kodu w literaturze zaolziańskiej¹. Na poświęconym pisarzowi wieczorze zorganizowanym na początku 2015 r. przez Bibliotekę Miejską w Cieszynie, dyrektorka placówki Jana Golášová, przedstawiła monografię dotyczącą cieszyńskiego poety pióra Libora Martinika. Książka, jak się kilka miesięcy później okazało, jest pierwszym syntetycznym opracowaniem całego dorobku literackiego Władysława

¹ Pokolenie almanachu *Pierwszy lot* tworzyli następujący pisarze zaolziańscy: Wiesław Adam Berger (1926-1998), Bronisław Bielan (1936-), Adolf Dostal (1941-1963), Janusz Gaudyn (1935-1984), Wanda Góraska-Bergerowa (1928-1990), Ernest Korpak (1933-1966), Alojzy Mainka (1929-1984), Władysław Młynek (1930-1997), Bronisław Procner (1929-), Wilhelm Przeczek (1936-2006), Gustaw Pyszka (1932-1988), Józef Raszyk (1919-), Gustaw Sajdok (1935-2002), Władysław Sikora (1933-2015), Danuta Siwkowa (1922-), Jan Szymbik (1930-2011).

Sikory. Martinek to czeski badacz kultury regionalnej Ziemi Cieszyńskiej. W jego bibliografii można znaleźć zarówno obszerne prace, jak np.: *Polská literatura Českého Těšínska po roce 1945* (Opava 2004); *Polská literatura Českého Těšínska po roce 1920* (Opava 2006); *Žítie literackie na Zaolziu 1920-1945* (Opava 2008), jak i liczne artykuły o charakterze naukowym i popularnonaukowym przybliżające dokonania twórców związanych ze Śląskiem Cieszyńskim.

Książka pt. *Władysław Sikora (monografie)*, opublikowana przez wydawnictwo LITERATURE & SCIENCES i rozpoczynająca serię „Spisovatelé Těšínska” („Pisarze Śląska Cieszyńskiego”), to niewielka objętościowo – liczy wraz z aparatem pomocniczym 151 stron – pozycja. Biorąc pod uwagę tylko liczbę stron publikacji i porównując ją pod tym względem z licznymi na współczesnym rynku wydawnictwami biograficznymi, można wysnuć wniosek, że autor nadużył słowa monografia. Lektura wyprowadza czytelnika z owego błędnego założenia, jakie często przyjmujemy, kiedy oceniamy książkę, nie zagłębiając się w jej treść. Praca Martinka bowiem odznacza się wszystkimi walorami rozprawy naukowej. Autor w kolejnych rozdziałach przedstawił najważniejsze fakty z biografii poety, omówił jego twórczość oraz recepcję. Najwięcej miejsca badacz poświęcił poezji, co zresztą stanowi konsekwencję stopnia ważności przypisywanego przez Sikorę poszczególnym częściom swojego pisarstwa. Czytelnik zapoznaje się z analizą kolejno wydawanych przez zaolziańskiego twórcę tomików. Przyjęcie porządku chronologicznego pozwoliło na nakreślenie linii ewolucyjnej w poezji Sikory, uchwycenie momentów szczególnie istotnych, zapowiadających przewartościowania i obieranie innych kierunków, tematów, środków ekspresji poetyckiej. Martinek umiejętnie refleksje na temat dokonań Sikory sytuuje na tle najważniejszych prądów we współczesnej twórcy cieszyńskiemu poezji ogólnopolskiej. Stosując węższą perspektywę – regionalną – obrazuje swoistego rodzaju walkę poety, który chciał wejść do poezji ogólnonarodowej (polskiej), a jednocześnie nie potrafił zrezygnować z nawiązań do lokalności, do często typowego dla twórczości regionalnej wąskiego repertuaru, stereotypowo ujmowanych motywów.

Czeski badacz rozpoczyna partię książki poświęconą poezji od omówienia liryków ze wspomnianego już almanachu *Pierwszy lot*, przywołując słowa krytyków, którzy w Sikorze widzieli kontynuatora poetyckich dróg wytyczonych przez Bolesława Leśmiana czy Juliana Przybosa. Potwierdzenia tych sądów Martinek szuka w analizie poszczególnych wierszy i wskazuje motywy, zwroty będące świadectwem fascynacji twórczością autora *Łąki*. Kondensacja w wyrażaniu myśli,

awangardowa „ekonomika słowa” to natomiast cechy łączące poezję Sikory z twórczością Przybosia i późniejszą poezją lingwistyczną. Dowodów na ewolucję, poszukiwanie własnej drogi twórczej dostarcza badaczowi lektura tomików autorskich pisarza zaolziańskiego: *Progu* z 1961 r. i *Lata* z 1966 r. Szczególnie dużo miejsca poświęca drugiemu zbiorowi, ponieważ jego ukazanie się wywołało dosyć ożywioną dyskusję na Śląsku Cieszyńskim, w trakcie której wracały pytania o identyfikację twórczości, wiążąc ją i samego twórcę z regionem, z którego pochodził. Martinek cytuje obszernie fragmenty z recenzji tomiku *Lato*, m.in. autorstwa Edmunda Rosnera, wybitnego znawcy historii książki Śląska Cieszyńskiego. Wyimki z owych wypowiedzi, trafnie dobrane, ilustrują dojrzewanie warsztatu poetyckiego Sikory, pragnienie wyjścia poza ramy sztywno rozumianego regionalizmu jako gloryfikacja swojskości. Rok 1968, w którym doszło do zmian politycznych, inicjacji reform gospodarczych, co w konsekwencji wywołało reakcje ZSRR i wkroczenie wojsk Układu Warszawskiego, w tym Polski, do Czechosłowacji, stanowi cezurę w twórczości poety z Bocanovic. Sikora, po stłumieniu reformistycznych dążeń Czechów (od 1969 r.), podobnie jak inni polscy pisarze mieszkający za naszą południową granicą, znalazł się na indeksie autorów zakazanych. Dopiero w latach siedemdziesiątych zaczął ponownie wydawać swoje teksty, ale już w Polsce. Martinek także ten okres w dorobku autora *Lata* szczegółowo analizuje, kończąc na omówieniu wyboru wierszy z lat 1957-1995 pt. *Hustý život býval – Gęste bylo życie* (2002). Badacz, pisząc o tym ostatnim tomie, podsumowuje twórczość poetycką Sikory w słowach: „Básnické obrazy sou svěží, jakoby provenené beskydským povětrím a tesané do dubového špalku, jak to uměl lidový řezbář H. Nitra, o němž Sikora složil již zmíněnou a nevšední poemu. Tahle poezie, budiž nám odpuštěno omleté úsloví, zraje jako víno” („Liryczne obrazy są żywe, jakby przepojone beskidzkim powietrzem i rzeźbione w dębowym pieńku, jak to czynił ludowy artysta rzeźbiarz H. Nitra, o którym zresztą Sikora napisał wspomniany już niebanalny poemat. Ta poezja, jeżeli można użyć utartego zwrotu, dojrzewa, jak wino”) [1, s. 51].

Kolejne rozdziały książki traktują o twórczości prozatorskiej Sikory. Badacz, konsekwentnie stosując kryterium chronologiczne, omawia opowiadania, humoreski, krótkie formy eseistyczne ogłaszane w tomach zbiorowych, np. w *Mrowisku*, wydanym w 1964 r. Zwraca również uwagę na sposób realizowania przez pisarza tematyki góralskiej, szerzej regionalnej, niejako wpisanej w wyobraźnię twórców związanych ze Śląskiem Cieszyńskim, a obecnej m.in. w opowiadaniach z tomu *Skrzyżowanie* (1968 r.) oraz esejach ze zbioru *Wielokropki* (1982 r.). Powieść

Za ojcem idę, wydaną w Krakowie w 1984 r., Martinek analizuje, dopatrując się w niej nawiązań do osobistych doświadczeń pisarza. Traktuje tę powieść nie tylko jako rodzaj autobiografii, ale także zapis historii regionu. Podobnie interpretuje kolejne powieści Sikory: *Przełęcz* (druk we fragmentach na łamach „Głosu Ludu” z lat 1989-1990), *Ojcowizna* (1998 r.). *Przełęcz* to, zdaniem badacza, dzieje beskidzkiej osady w gminie Dolní Lomná (Łomna Dolna) wkomponowane w historię fikcyjnych bohaterów Jurka i Hanki. Osobiste akcenty oraz zapisy charakterystyczne dla studiów etnograficznych można odnaleźć w drugiej książce – *Ojcowiznie* – będącej zbiorem esejów, felietonów, wspomnień, które łączy miejsce – okolice Jablunkova, gdzie pisarz się urodził.

Książkę Libora Martinka dopełniają informacje o recepcji twórczości Sikory w Republice Czeskiej; współpracy pisarza z teatrem „Bajka” w Czeskim Cieszynie; pracy translatorskiej autora *Ojcowizny* oraz tłumaczenia wierszy Sikory dokonane przez autora monografii. Martinkowi, mimo że omawiana książka objętościowo jest niewielka, udało się zaprezentować wszystkie sfery aktywności twórczej Władysława Sikory. Z kart opracowania wyłania się osoba niesłychanie dynamiczna, a przy tym oryginalna, przede wszystkim swoją poezją wywołująca spory w lokalnym cieszyńskim środowisku twórczym. Interesujące, że książka Martinka także może i winna stać się przedmiotem dyskusji. Dlaczego? Chociażby dlatego, że jest ona pierwszą, dobrze napisaną syntezą twórczości polskiego autora, która wyszła w języku czeskim spod pióra czeskiego badacza. A jak sam autor monografii wielokrotnie wspominał, wiele tekstów, zarówno autorskich tomików poezji Sikory, jak i utworów prozatorskich nie przetłumaczono na język południowych sąsiadów Polski, więc twórczość ta jest znana tylko nielicznym czeskim czytelnikom. Może zatem praca Martinka zainspiruje systematyczne, wspólne badania nad piśmiennictwem, szerzej kulturą książki Śląska Cieszyńskiego, angażujące specjalistów czeskich i polskich reprezentujących różne dyscypliny naukowe.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Martinek L.: *Władysław Sikora (monografie)*. Opava 2015. ISBN 978-80-904126-9-9.